

สาวกระโปรงสั้น
สาวกระโปรงเห็น

ฉันรักเธอ

บ๊อยฮักเจ้า

มอเตอร์ไซด์พัง
มอเตอร์ไซด์อ้าว

TYPHOON

Isan Spelling Standard

แนวทางการสะกดคำ
สำหรับภาษาอีสาน

เลาอยู่หม่องนี้
เขาอยู่ตรงนี้

เว้าอีสานดู่
พูดอีสานบ๋อย

อีหล้าเอ้ย
น้องสาวเอ้ย

Isan Spelling Standard

แนวทางการสะกดคำสำหรับภาษาอีสาน

adisai@scb10x.com, anongnard@kku.ac.th, supakitb@kku.ac.th

October 2024

วัตถุประสงค์.....	1
ที่มา.....	1
ปัญหาการสะกดคำแบบอิงตามการออกเสียงและแบบภาษาไทยกลาง.....	1
แนวทางการสะกดคำที่เสนอแนะ.....	2
แผนภูมิลำดับขั้นตอนของการสะกดคำ.....	5
รายละเอียดปลีกย่อยจากแนวทางอย่างคร่าว.....	6
1. การพิจารณาเรื่องชื่อเฉพาะและคำทั่วไป.....	6
2. การพิจารณาเรื่องคำมูล.....	6
3. การพิจารณาเรื่องที่มาจากคำ.....	8
4. เสียงพยัญชนะและเสียงสระที่ปรากฏกับภาษาไทยกลาง.....	10
5. การพิจารณาเรื่องกลองวรรณยุกต์แบบ 6 เสียงสำหรับคำในภาษาอีสาน.....	13
ภาคผนวก.....	15
ข้อสังเกตของคำไทยแท้.....	15
ข้อสังเกตของคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต.....	15
ข้อสังเกตของคำยืมจากภาษาเขมร.....	16
เปรียบเทียบระบบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยและภาษาอีสาน.....	17

วัตถุประสงค์

เพื่อกำหนดเป็นแนวทางในการสะกดคำและถอดความภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์

ที่มา

ระบบการเขียนภาษาอีสานยังไม่มีข้อกำหนดอย่างเป็นมาตรฐานจากหน่วยงานใด และการใช้งานจริงยังคงเป็นการใช้ตามความสะดวกหรือตามความเข้าใจของผู้ใช้ภาษาเองเท่านั้น ไม่มีระบบการเขียนที่แน่นอน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดความสับสนไม่สม่ำเสมอในการสะกดคำในหมู่ผู้ใช้ภาษา นอกจากนี้ผู้ใช้ภาษาอีสานได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกลางจากการศึกษาภาคบังคับ รวมถึงอิทธิพลจากสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจจากการใช้ภาษาไทยกลาง ส่งผลถึงระบบการเขียนอีสานซึ่งมีการปะปนกับอักขรวิธี การเขียนของภาษาไทยกลาง

ปัญหาการสะกดคำแบบอิงตามการออกเสียงและแบบภาษาไทยกลาง

หากจะให้การเขียนมีความสม่ำเสมอไม่สับสน อาจสามารถทำได้สองวิธี ได้แก่ การอิงการสะกดตามการออกเสียงจริงทั้งหมดในภาษาอีสานมาใช้ และ การลองนำอักขรวิธีการสะกดตามภาษาไทยกลางมาใช้ทั้งหมด หากเป็นเช่นนั้น จะได้ตัวอย่างดังนี้

คลิกเพื่อฟัง [recording](#)

ภาษาอีสาน (อิงตามการออกเสียง)	ภาษาอีสาน (แบบภาษาไทยกลาง)	คำแปล
คะโม้ยกะเลี้ยวล้าล้าค้วยเต๊ะบ่วดหนี คะโม้ยกะเลี้ยวเข้ามาในคอกค้วย มันกะ มิดเนาะ บอมีไฟเต๊ะแต่ก่อน สมัยก่อนหนีลิมีแต่ได้กะบอง...	ขโมยก็เลยล้าล้าล้าค้วย... ขโมยก็เลยเข้ามาในคอกค้วย มันก็มิด เนาะ บ่มีไฟเต๊ะแต่ก่อน สมัยก่อนหนีลิมีแต่ได้กะบอง..	ที่นี่ ก็มีขโมยจะมาขโมยค้วย ก็เลยเข้าไปในคอกค้วย ในคอกก็มิด เพราะเมื่อก่อนไม่มีไฟ สมัยก่อนนี้ มีแค่ใช้กระบอง...

จะพบข้อดีข้อเสียตามตารางด้านล่างนี้

	สะดวกการออกเสียงจริง	สะดวกกับไทยกลาง
ข้อดี	<ul style="list-style-type: none"> สามารถสะท้อนการออกเสียงได้ ช่วยจำแนกหรือระบุภาษาถิ่น นำไปใช้ในชุดข้อมูลสำหรับ TTS ต่อได้เลย เพราะจะมีลักษณะเหมือนภาษา phonetic (ตัวเขียนและเสียงอ่านตรงกันแบบ 1-1) 	<ul style="list-style-type: none"> อ่านง่าย คนทั้งประเทศอ่านเข้าใจ ลดความเข้าใจผิดเพราะยึดกับภาษาไทยกลาง กำหนดกฎเกณฑ์ง่ายกว่า – อาจมีกฎเกณฑ์เพิ่มแค่คำศัพท์เฉพาะถิ่น
ข้อเสีย	<ul style="list-style-type: none"> ข้อความอ่านยากหรือสะกดยาก อาจสร้างความเข้าใจผิดทางความหมายเพราะไปพ้องกับการสะกดของภาษาไทยกลาง เช่น ห้า = 5 ต้องศึกษาหาวิธีถ่ายทอดเสียงที่ไม่มีในภาษาไทยกลางส่งผลให้ผู้ใช้ทั่วไปต้องทำความเข้าใจระบบใหม่ทั้งหมด 	<ul style="list-style-type: none"> ไม่ได้สะท้อนการออกเสียงจริง จำแนกภาษาได้ยาก เว้นแต่จะปรากฏคำศัพท์เฉพาะภาษาถิ่น

จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเลือกการสะกดแบบใดก็จะมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ดังนั้น เอกสารฉบับนี้ จึงมุ่งลดข้อเสียของทั้งสองวิธี โดยจะเสนอเกณฑ์วิธีในการตัดสินใจว่าเมื่อใดควรสะกดตามอักขรวิธีภาษาไทยกลาง และเมื่อใดควรใช้วิธีสะกดให้สะท้อนความเป็นภาษาอีสาน

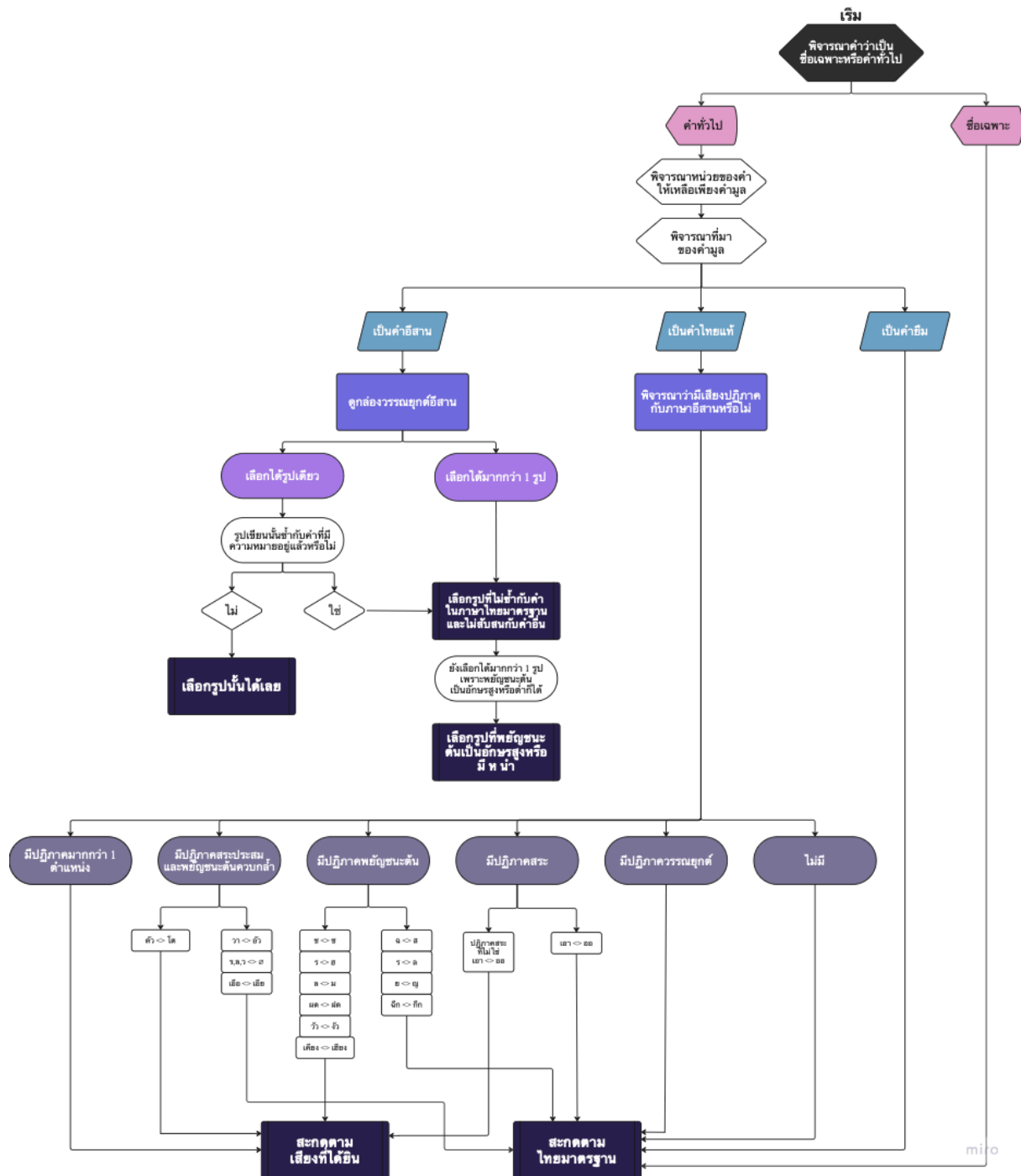
แนวทางการสะกดคำที่เสนอแนะ

1. แนวทางนี้จะไม่ใช่กับ**ชื่อเฉพาะ** โดยชื่อเฉพาะจะคงไว้เหมือนตามที่ภาษาไทยกลางใช้ เช่น *เบียร์ช้าง* มีสัญลักษณ์เป็นรูปช้าง
 - เมื่อตัดส่วนที่เป็นชื่อเฉพาะออก ให้พิจารณาหน่วยของคำให้ย่อยลงเป็นระดับ**คำมูล**เท่านั้น
 - จากนั้นพิจารณาที่มาของแต่ละคำมูลข้างต้นตาม**ที่มาของคำ** จำแนกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ดังนี้
 - คำภาษาถิ่นหรือคำที่ปรากฏเฉพาะถิ่น ในที่นี้คือคำศัพท์ภาษาอีสาน
 - ข้อสังเกตของ**คำอีสาน**
 - พบคำศัพท์นี้ใช้ในถิ่นอีสาน และไม่ปรากฏการใช้คำนี้ในถิ่นอื่น
 - คำไทยแท้
 - ข้อสังเกตของ**คำไทยแท้**
 - มีตัวสะกดตรงตามมาตรา
 - มีการใช้ไม่ม้วน

- คำยืม เช่น ยืมมาจากภาษาบาลี สันสกฤต เขมร จีน อังกฤษ เป็นต้น
 - ข้อสังเกตของคำยืม
 - ตัวสะกดไม่ตรงตามมาตรา
 - มีการใช้ไม้ทัณฑฆาต
 - มีการใช้เสียงอักษร ห นำ เช่น ถนน ผนัง แผนก
 - มีการสะกดเหมือนคำควบไม่แท้ เช่น ทรวดทรง จริง ศรี
 - เหตุผล: กรณีไม่แน่ใจที่มา และหาวิธีทดสอบไม่ได้ ให้เป็นคำไทยแท้โดยปริยาย
- 2. กรณีที่เป็นคำยืม ให้ใช้การสะกดตามภาษาไทยกลางโดยอิงกับหลักเกณฑ์ของราชบัณฑิตยสถาน
 - ยึดตามรูปในพจนานุกรมหากมีบัญญัติไว้แล้ว (มักเป็นคำยืมจากภาษาบาลี สันสกฤต และ เขมร)
 - หากยังไม่มีบัญญัติ ให้ยึดการสะกดคำตาม หลักเกณฑ์การทับศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน หรือ อาจค้นหาจาก <https://transliteration.orst.go.th/search>
 - ข้อยกเว้น คำว่า “กี” ซึ่งเป็นคำยืม ให้สะกดตามการออกเสียง “กะ/กี”
- 3. กรณีที่เป็นคำไทยแท้
 - ให้พิจารณาว่าคำไทยแท้ดังกล่าวมีเสียงพยัญชนะหรือสระ ปฏิกภาค กับภาษาอีสานหรือไม่ หากมีการปฏิกภาค ให้แปลงเป็นเสียงพยัญชนะหรือสระที่ออกเสียงได้จริงในภาษาอีสานและสื่อความหมายได้ตรงกับไทย ส่วนการสะกดวรรณยุกต์ให้คงไว้ตามแบบภาษาไทยกลางเท่านั้น เช่น ช้าง → ช้าง; ฟาง → เฟียง หากเป็นคำควบกล้ำ (ร ล ว) ให้คงรูปไว้เหมือนเดิม เช่น ประกลัย เกวียน
 - ไม่พิจารณาเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นปฏิกภาค เช่น วรรณยุกต์ [44] (คล้ายเสียงตรี) ในภาษาอีสาน ปฏิกภาคกับเสียงเอกในภาษาไทยกลาง ก็ยังคงสะกดเช่นเดิม เช่น ไข่ (ไม่สะกดว่า ไค้, ไค้, หรือ ไช้)
- 4. กรณีที่เป็นคำเฉพาะถิ่น
 - ให้สะกดตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหากมีบัญญัติไว้แล้ว เช่น “แช่บ” (อร่อย) “อีหลี” (จริง ๆ)
 - หากไม่มีบัญญัติไว้ ให้พิจารณาเลือกตัวสะกดตามการใช้อักษรสูง/กลาง/ต่ำ สระสั้น ยาว และคำเป็นคำตายใน กล่องวรรณยุกต์แบบอีสาน ระบบ 6 วรรณยุกต์
 - ตัวอย่างเช่นออกเสียงว่า /khooj/ (แปลว่า “ฉัน” ในภาษาอีสาน)
 - ถ้าเป็น T1 จะสะกดได้ว่า “ชอย”
 - เป็น T2 ไม่ได้ เพราะเสียง /kh/ ไม่สามารถใช้อักษรกลางตัวใดแทนได้เลย
 - ถ้าเป็น T3 จะสะกดได้ว่า “คอย”
 - ถ้าเป็น T4 จะสะกดได้ว่า “ช้อย” หรือ “ค้อย”
 - ถ้าเป็น T5 จะสะกดได้ว่า “ช้อย”
 - ถ้าเป็น T6 จะสะกดได้ว่า “ค้อย”
 - ซึ่ง /khooj/ ที่หมายถึง “ฉัน” ออกเสียง T5 จะสะกดได้ว่า “ช้อย” เท่านั้น
 - หากรูปนั้นซ้ำกับคำที่มีความหมายในภาษาไทยกลาง ให้เลือกใช้รูปอื่นที่ไม่ซ้ำ
 - /sin/ ที่หมายถึง “ฟ้าชนิดหนึ่ง” ออกเสียงวรรณยุกต์ T5 ควรจะสะกดว่า “สิ้น” แต่ความหมายซ้ำกับ “สิ้นสุด” ให้เลือกรูป “ชิน”
 - กรณีที่ใช้ได้หลายรูปและรูปนั้นไม่ซ้ำกับไทยกลาง ให้เลือกรูปดังนี้

- ให้พยายามย้อนไปถึงคำต้นทาง และเลือกรูปที่ไม่ทำให้เข้าใจผิดว่ามีความหมายอื่น เช่น “หมา” หรือ “มา” ที่แปลว่า “หมัก” ให้เลือก “หมา” เพราะ “หมา” มีรูปเขียนใกล้เคียงกับ “หมัก”
- ในกรณีที่ย้อนไปถึงคำต้นทางไม่ได้ ให้เลือกรูปอักษรสูงหรือใช้ ห นำ เช่น “ล่า” หรือ “ล่า” ที่แปลว่า “เท่า” ให้เลือก “ล่า”
- กรณีที่ศัพท์เฉพาะถิ่นที่สามารถใช้สระได้มากกว่า 1 เสียง แต่ไม่ทำให้ความหมายแตกต่าง เช่น “เซื่อง” และ “เซียง” ที่หมายถึง “ช้อน” และทั้ง 2 รูปนี้ไม่มีใช้ในภาษาไทยกลาง สะกดตามการออกเสียงจริง
- ข้อควรระวังและข้อยกเว้น
 - หากเสียงสระในภาษาถิ่นไม่มีคู่เทียบเสียงสั้น-ยาว ให้เลือกรูปที่ไม่ขัดกับอักขรวิธีการสะกดคำในภาษาไทยกลาง
 - คำว่า “แคดแลต” ที่แปลว่า โผล่ออกมา ตามรูปเขียนคือเป็นสระแอซึ่งถือเป็นสระเสียงยาว แม้เสียงที่ได้ยินในความเป็นจริงในภาษาอีสานเป็นเสียงสั้น ก็ไม่จำเป็นเป็นเสียงที่สั้นขึ้นอีก เช่น แค็ดแล็ด
 - อีกตัวอย่างคือคำว่า “ข้วน” แม้จะออกเสียงสั้นเหมือนสระอัว แต่ก็เขียนด้วยรูปสระอัวได้ จะไม่ใช่รูป “ข้วน”
 - ถ้าสามารถใช้ได้ทั้งรูปสระสั้นและยาว ให้พิจารณาเลือกรูปที่สามารถสืบย้อนความหมายได้ เช่น “ซุ่มื่อ” กับ “ซุ่มื่อ” ที่แปลว่าทุกวัน ในที่นี้คือสืบไปหาคำว่า “ทุก” ได้ จึงควรเป็นรูปเสียงสั้น จากนั้นนำไปสอบทานกับกลองวรรณยุกต์ว่ารูปตรงกับเสียงหรือไม่ ซึ่งถูกต้องตรงตามกลอง จึงให้เลือกใช้ “ซุ่มื่อ” หรือ คำว่า “ฝัง” กับ “ฝัง” ที่แปลว่า ฝังไฟ ในที่นี้คือสืบไปหาคำว่า “ฝัง” ได้ จึงควรเป็นรูปเสียงสั้น
- ข้อสังเกต หลักเกณฑ์การสะกดคำที่กำหนดขึ้นนี้ มิได้เป็นการสร้างอักขรวิธีใหม่ ซึ่งหลักเกณฑ์นี้กำหนดให้ไม่ขัดกับอักขรวิธีการเขียนสะกดคำในภาษาไทยกลาง เช่น
 - ไม่สามารถใช้ไม่ได้คู่พร้อมกับเครื่องหมายวรรณยุกต์ได้
 - สระลดรูป เช่น อัว เมื่อมีตัวสะกดจะไม่ใส่ไม้หันอากาศ เช่น ข้วน (ไม่สะกดว่า ข้วน)
 - ไม่ใช่ไม้ตรีและไม้จัตวา กับอักษรสูงและอักษรต่ำ เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้กลองวรรณยุกต์ โดยจะสงวนไว้ใช้กับอักษรกลางเท่านั้น (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำยืมหรือคำเลียนเสียงธรรมชาติ) เช่น
 - คำยืม เช่น เภา ก๊วย ก๊วยเตี่ยว ไบ๋
 - คำอุทานหรือคำเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น ป๊าด เอว ลั่น บี้ด
 - คำภาษาถิ่นอีสาน เช่น ตู๋ (T1) “ขยัน, มาก, บ่อย”

แผนภูมิลำดับขั้นตอนของการสะกดคำ

ลิงก์สำหรับการดูแบบขยายได้:

https://miro.com/app/board/uXiVL7HdGfE=?share_link_id=206581784476

รายละเอียดปลีกย่อยจากแนวทางอย่างคร่าว

1. การพิจารณาเรื่องชื่อเฉพาะและคำทั่วไป

เริ่มด้วยพิจารณาว่าคำคำหนึ่งเป็นชื่อเฉพาะหรือคำทั่วไป ในหลักเกณฑ์ที่เสนอนี้ กำหนดให้สิ่งต่อไปนี้ เป็นชื่อเฉพาะ/คำทั่วไป ซึ่งหากเป็นคำเฉพาะ ให้สะกดตามภาษาไทยกลาง แต่หากเป็นคำทั่วไปให้พิจารณาต่อในข้อถัดไป

	ประเภทย่อย	ตัวอย่าง
ชื่อเฉพาะ	บุคคล	<u>ฟ้าใส มิกกี้ โชคชัย เป็นหนึ่ง</u>
	กลุ่มบุคคล วงดนตรี	<u>หิน เหล็ก ไฟ</u>
	เขตแดนตามภูมิรัฐศาสตร์	<u>ตำบลช้างคลาน จังหวัดชุมพร เขตบางรัก ทวีปยุโรป ประเทศโรมาเนีย</u>
	สถานที่ทางภูมิศาสตร์	<u>แม่น้ำชี เกาะช้าง ภูทับเบิก ดอยเต่า ผาหำหด</u>
	ถนน ตรอก ซอย แยก สะพาน อนุสาวรีย์	<u>ถนนช้างม้อย ตรอกข้าวสาร ซอยรักชาติ แยกเฉลิม เผ่า สะพานหัวช้าง ถนนวงแหวนรอบนอก</u>
	ยี่ห้อ ตราสินค้า	<u>เบียร์ช้าง แป้งเย็นตรางู</u>
	องค์กร หน่วยงาน อาคาร หมู่บ้าน (ที่ชื่อประกอบด้วยชื่อเฉพาะ)	<u>หอพักหญิงนงนุช โรงภาพยนตร์เพชรรามา วัดพระ ศรีรัตนศาสดาราม หมู่บ้านส้มมากร อะเวนิว หอประชุม กาญจนาภิเษก</u>
คำทั่วไป	งานประพันธ์ หนังสือ เพลง อัลบั้ม วารสาร นิตยสาร	<u>นิตยสารขวัญเรือน เพลงอยากบอกว่ารักเธอ วารสาร ภาษาและภาษาศาสตร์ หอแก้วแตก ช้างหลังภาพ เรือนทาส</u>
	เทศกาล งานแสดง	<u>นิทรรศการดอกไม้ไฟ เทศกาลชมดอกซากุระ งานศิลปะ หัตถกรรมนักเรียน งานดนตรีนานาชาติ</u>
	ฉายา	<u>ทีมปีศาจแดง เมืองกังหันลม</u>
	องค์กร หน่วยงาน อาคาร หมู่บ้าน (ที่ชื่อประกอบด้วยคำทั่วไปเป็นหลัก)	<u>องค์การส่งเสริมการส่งออก สมาคมศิษย์เก่า โรงเรียน เตรียมอุดมศึกษา กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง แวดล้อม ธนาคารกสิกรไทย ศูนย์การประชุมแห่งชาติ สิริกิติ์ อาคารเฉลิมพระเกียรติ ตึกผู้ป่วยใน หมู่บ้าน นักกีฬา</u>

2. การพิจารณาเรื่องคำมูล

หลังจากพิจารณาข้อ 1 แล้ว ให้พิจารณาคำในย่อกลงไปในระดับคำมูล

ข้อสังเกตของคำมูลและสิ่งที่ยังไม่เป็นคำมูล

คำมูล	สิ่งที่ยังไม่เป็นคำมูล
<ul style="list-style-type: none"> เป็นคำที่มีหน่วยที่ย่อยที่สุดที่สามารถอยู่เดี่ยวๆ ได้โดยยังมีความหมายสมบูรณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> สามารถแยกย่อยลงได้อีก โดยส่วนที่ย่อยนั้นยังมีความหมายอยู่ ซึ่งมีมากกว่า 1

<p>ในตัว</p> <ul style="list-style-type: none"> • อาจมีพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์ก็ได้ • ตัวอย่าง: ข้าว นก กระบือ นาฬิกา ตะไล (ประทัด) สะออน (ทิ้ง, อีจนา) 	<p>พยางค์เสมอ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ตัวอย่าง: <ul style="list-style-type: none"> ○ ลูกเสือ → ลูก + เสือ ○ มือถือ → มือ + ถือ ○ ตาฮัก (น่ารัก) → ตา + ฮัก ○ เว้าพื้น (นินทา) → เว้า + พื้น ○ บักหุ่ง (มะละกอ) → บัก + หุ่ง
---	---

กรณีไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นเป็นคำมูลหรือยังไม่เป็นคำมูล ให้ใช้การทดสอบดังนี้

1. การหาคำมาแทนที่

- หากในสิ่งที่นำมาทดสอบนั้นสามารถหาคำมาแทนที่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งได้ จะถือว่ายังไม่เป็นคำมูล เช่น
 - “มือถือ” ตำแหน่งหลังคำว่า “มือ_” และหน้าคำว่า “_ถือ” สามารถนำคำอื่นๆ มาแทนที่ได้ เช่น มือปิ่น มือซ้าย นับถือ
 - “ลูกเสือ” ตำแหน่งหลังคำว่า “ลูก_” และหน้าคำว่า “_เสือ” สามารถนำคำอื่นๆ มาแทนที่ได้ เช่น ลูกจ้าง ลูกของ แม่เสือ
 - “บักหุ่ง” ตำแหน่งหลังคำว่า “บัก_” และหน้าคำว่า “_หุ่ง” สามารถนำคำอื่นๆ มาแทนที่ได้ เช่น บักโม (แดง โม) บักมี (ขุ่น) เห็นหุ่ง (เห็นชัดเจน) บักหุ่ง (ไม่สว่าง)
 - “ตาฮัก” ตำแหน่งหลังคำว่า “ตา_” และหน้าคำว่า “_ฮัก” สามารถนำคำอื่นๆ มาแทนที่ได้ เช่น ตาซัง (น่าซัง) ความฮัก (ความรัก)
- ในสิ่งที่นำมาทดสอบนั้นไม่สามารถนำคำอื่นมาแทนที่ในตำแหน่งใดของสิ่งที่นำมาทดสอบได้เลย สิ่งนั้นจะถือว่าเป็นคำมูล เช่น
 - “นาฬิกา”
 - “สำมะปี” (สารพัด)

2. การหาคำมาแทรกภายใน

- ถ้าหาคำมาแทรกแล้วยังคงเค้าความหมายเดิม และสามารถแยกเป็นคำได้อีก สิ่งที้นำมาทดสอบนั้นจะถือว่ายังไม่เป็นคำมูล เช่น
 - “กรงนก” → กรงใส่นก, กรงขังนก
 - “พ่อบ้าน” → พ่อของบ้าน
 - “ห้องหมาก” → ห้องใส่หมาก
 - “ข้าวจี” → ข้าวที่เอาไปจี
- ถ้าหาคำมาแทรกแล้วทำให้ความหมายต่างไปจากเดิม หรือทำให้ไม่มีความหมาย คำนั้นจะถือว่าเป็นมูล เช่น
 - “ทำลาย” (ที่หมายถึง สร้างการตกแต่ง กล่าวคือ “ทำลวดลาย”) ยังไม่เป็นคำมูล
 - “ทำลาย” (ที่หมายถึง ก่อให้เกิดความเสียหาย) → ความเสียหายมีความหมายไม่เกี่ยวข้องกับลวดลายประดับตกแต่ง “ทำลาย” จึงเป็นคำมูล

3. กรณีที่ยังไม่แน่ใจ ให้สืบค้นหรือค้นหาในพจนานุกรม เช่น

- “เป็นต้น” มาจาก “เป็นลำดับต้น” ซึ่งมีคำว่า “ลำดับ” มาแทรกกลางได้ แสดงว่ายังไม่เป็นคำมูล

- “ทำลาย” (ในความหมายที่แปลว่า ‘ทำให้แตกหักหรือพัง’) มาจากคำว่า “ทลาย” ซึ่งไม่สามารถแทรกสิ่งใดได้อีก “ทำลาย” จึงถือว่าเป็นคำมูล
- 4. ข้อควรระวัง บางครั้งข้อความเดียวกันสามารถเป็นได้ทั้งคำมูลหรืออาจไม่ใช่ก็ได้ขึ้นกับบริบทที่แวดล้อม เช่น “ทำลาย”
 - กรณีที่เป็นคำมูล → ทำลายข้าวของ (ทำให้ข้าวของเสียหาย)
 - กรณีที่ไม่เป็นคำมูล → ทำลายเป็นรูปดาว (ทำลวดลายเป็นรูปดาว)

3. การพิจารณาเรื่องที่มาของคำ

หลังจากพิจารณาข้อ 2 แล้ว ให้พิจารณาที่มาของคำ

ข้อสังเกตของที่มาของคำ

คำไทยแท้	คำอีสาน	คำยืม
<ul style="list-style-type: none"> ● ใช้ทั่วประเทศ (แต่อาจไม่ใช่ในภาษาถิ่น) ● สะกดตรงตามมาตราเสมอ ● อ่านอย่างไร เขียนอย่างนั้น และมักใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ช่วยกำกับเสียง ● ไม่นิยมใช้ตัวอักษรมีเชิง ● มีการใช้ไม้้วน ● ไม่ใช่ไม้ทัณฑฆาต ● คำส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดียว ● การสร้างคำมีลักษณะเป็นคำโดดนำมาต่อๆกันโดยที่คำหลักอยู่ด้านหน้า 	<ul style="list-style-type: none"> ● ใช้เฉพาะถิ่นอีสานเท่านั้น (แต่อาจพบในถิ่นข้างเคียง) ● สะกดตรงตามมาตราเสมอ ● อ่านอย่างไร เขียนอย่างนั้น และมักใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ช่วยกำกับเสียง ● ไม่ใช้ตัวอักษรมีเชิง (ยกเว้นคำว่า “ญ๋อน” ที่แปลว่า “เพราะว่า” และ “ญ๋อง” ที่แปลว่า “ยกย่อง”) ● ไม่ใช่ไม้ทัณฑฆาต ● คำส่วนใหญ่เป็นคำพยางค์เดียว ● การสร้างคำมีลักษณะเป็นคำโดดนำมาต่อๆกันโดยที่คำหลักอยู่ด้านหน้า 	<ul style="list-style-type: none"> ● ใช้ทั่วประเทศ (แต่อาจไม่ใช่ในภาษาถิ่น) ● อาจสะกดไม่ตรงตามมาตรา และมักไม่ใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ยกเว้นคำยืมภาษาจีน ● นิยมใช้ตัวอักษรมีเชิง เช่น ณ ท ฎ ฒ ญ ฐ ษ ศ ● ใช้ไม้ทัณฑฆาต ● อาจมีพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์ก็ได้

ตัวอย่างและข้อควรระวัง

- ตัวอย่างคำถิ่น
 - ใช้ในภาษาอีสานแต่ไม่ใช่ในภาษาไทยกลาง เช่น *เหมบ* (นอนคว่ำ) *ซิด* (สะบัดเบา ๆ) *เอ้น* (เรียก) *เหี่ยน* (สั้น) *เว้า* (พูด)
- ตัวอย่างคำไทยแท้
 - สะกดตรงตามมาตรา เช่น เมื่อเป็นแม่กกใช้ ก เมื่อเป็นแม่กนใช้ น เป็นต้น
 - ตัวอย่างคำไทยแท้ *มัก วัน พุด กราบ กด*
 - หากไม่ตรงตามมาตรา จะไม่ใช่คำไทยแท้ เช่น *มรรค วรรณ ญาติ กฎ*

- ตัวอย่างคำนิยม

- ตรวจสอบกับแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น พจนานุกรม ตำรา งานเขียนทางวิชาการ ฯลฯ เช่น สืบค้นได้จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน <https://dictionary.orst.go.th/> โดยสังเกตจาก
 - *ถิ่น-อีสาน* คือคำในภาษาถิ่นอีสาน
 - *ป.* คือ คำยืมภาษาบาลี
 - *ส.* คือคำยืมภาษาสันสกฤต
 - เช่น กาย (ป., ส.) หมายถึงคำว่า “กาย” เป็นคำยืมมาจากภาษาบาลีและสันสกฤต
- หากไม่สามารถหาแหล่งที่เชื่อถือได้
 - กรณีที่ไม่แน่ใจว่าเป็นคำถิ่นหรือคำไทยแท้ ให้ตรวจสอบว่าคำนั้นใช้ในภาษาไทยกลางหรือไม่ → ถ้าใช่ ให้ถือเป็นคำไทยแท้ ถ้าใช่เฉพาะถิ่น ให้ถือเป็นคำถิ่น
 - กรณีที่ไม่แน่ใจว่าเป็นคำไทยแท้หรือเป็นคำยืม ให้ลองหาคำแวดล้อมประกอบคำต้องสงสัย เช่น
 - หากสงสัยคำว่า “กาย” พบว่ามีคำดังนี้ *กายกรรม กายภาพ กายวิภาค* ซึ่งพบว่าเป็นคำสมาส (คำหลักอยู่ด้านหลัง แปรจากหลังมาหน้า) และสะกดไม่ตรงตามมาตรา ซึ่งต้องมีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตเท่านั้น → “กาย” เป็นคำยืม
 - หากสงสัยคำว่า “อุทก” พบว่ามีคำดังนี้ *อุทกศาสตร์ อุทกภัย* ซึ่งพบว่าเป็นคำสมาส → “อุทก” เป็นคำยืม
- กรณีที่ยังไม่แน่ใจที่มาและหาวิธีทดสอบไม่ได้

- ให้ใช้ดุลพินิจว่ามีคุณสมบัติเข้าได้กับคำประเภทใดมากที่สุดตามตารางด้านบน
- หากไม่สามารถตัดสินใจได้ ให้พิจารณาว่าเป็นคำไทยแท้

4. เสียงพยัญชนะและเสียงสระที่ปรากฏกับภาษาไทยกลาง

การเปรียบเทียบ (Correspondence) หมายถึง การเปลี่ยนเสียงหรือการกลายเสียงอย่างเป็นระบบระหว่าง ภาษาไทยถิ่นหนึ่งกับอีกถิ่นหนึ่ง ซึ่งจะทราบได้ก็ต่อเมื่อนำภาษาหนึ่งไปเทียบกับอีกภาษาหนึ่ง การตรงกันของ เสียงเกิดจากพยัญชนะจะเรียกว่า การเปรียบเทียบเสียงพยัญชนะ (consonant correspondence) ถ้าเป็นเสียงสระ เรียกว่า การเปรียบเทียบเสียงสระ (vowel correspondence)

ข้อกำหนดที่ 1 [ส่วนสีดำ] ให้สังเกตตามการออกเสียงเมื่อตัวเขียนในภาษาอีสานไม่ทำให้ความหมายกำกวมหรือสับสนกับคำในภาษาไทยกลาง ต่อไปนี้เป็นรายการเสียงที่ใช้เป็นตัวสะกดในภาษาอีสานและปรากฏกับภาษาไทยกลางด้วย

ข้อกำหนดที่ 2 [ส่วนสีแดง] หากเกิดปรากฏการณ์คล้ายการเป็นเสียงพยัญชนะ แต่ปรากฏกับคู่คำเพียงคู่เดียวหรือไม่ก็คู่ ก็ให้สังเกตตามการออกเสียงเช่นกันหากใช้กันแพร่หลายในหมู่ผู้พูดภาษาอีสานโดยไม่ทำให้ความหมายกำกวมหรือสับสนกับคำในภาษาไทยกลาง

● เสียงพยัญชนะต้นเดี่ยว

คู่เสียงพยัญชนะ	การสะกดในภาษาไทยกลาง	การออกเสียงในภาษาอีสาน	การสะกดที่กำหนดสำหรับภาษาอีสาน	หมายเหตุ
ch <> s ช <> ซ จ <> ส	ช้าง ชุด	“ช้าง” “ชุด”	ช้าง ชุด	คู่ ช/ซ เลือกตามการออกเสียง
	จิก เจย	“ลิก” “เสย”	จิก เจย	คู่ จ/ส ให้คงตามไทยกลาง
r <> h ร <> ฮ	รัก โรง	“ฮัก” “โฮง”	ฮัก โฮง	คู่ ร/ฮ เลือกตามการออกเสียง
r <> l ร <> ล	รัก รวย	“ลัก” “ลวย”	รัก รวย	คู่ ร/ล ให้คงตามไทยกลาง
l <> m ล <> ม	ลั่น แลบ	“มื่น” “แมบ”	มื่น แมบ	คู่ ล/ม เลือกตามการออกเสียง
j <> ɲ ย <> ญ	ยาก ยับ	“ญาก” “ญับ”	ยาก ยับ	คู่ ย/ญ ให้คงตามไทยกลาง
ch <> k จ <> ก	จิก	“กิก”	จิก	คู่ จ/ก ให้คงตามไทยกลาง
ph <> f ผ <> ฟ	ผด	“ผด”	ผด	คู่ ผ/ฟ เลือกตามการออกเสียง
ɣ <> w	วัว	“จัว”	จัว	คู่ ว/ง เลือกตาม

ง <> ว				การออกเสียง
kh <> h ค <> ฮ	เคียง	“เฮียง”	เฮียง	คู่ ค/ฮ เลือกตามการออกเสียง

● เสียงสระเดี่ยว

คู่เสียงปฏิภาค	ตัวสะกดในภาษาไทยกลาง	การออกเสียงในภาษาอีสาน 	การสะกดคำที่กำหนดสำหรับภาษาอีสาน 	หมายเหตุ
ฃ <> ฅ อี <> เออะ	ฝั้ง ลิก ดิก	“เผ็ง” “เลิก” “เดิก”	เผ็ง เลิก เดิก	คู่ อี/เออะ เลือกตามการออกเสียง
อ <> ๑ อุ <> โอะ	อุง ท่ง	“ถง” “ท่ง”	ถง ท่ง	คู่ อุ/โอะ เลือกตามการออกเสียง
๑ <> ๕ โอะ <> เออะ	อก หมด	“เอิก” “เหมิด”	เอิก เหมิด	คู่ โอะ/เออะ เลือกตามการออกเสียง
aa <> ua อา <> อัว	ข้าม ส่าย	“ข้าม” “ส่าย”	ข้าม ส่าย	คู่ อา/อัว เลือกตามการออกเสียง
๖ <> a เออะ <> อะ	กี	“กะ”	กะ	คำว่า กี่/กะ เลือกตามการออกเสียง
i <> ฃ อี <> อี	คิต	“คิต”	คิต	คำว่า คิต/คิต เลือกตามการออกเสียง
ee <> ๕๕ เอ <> แอ	เอว	“แาว”	แาว	คำว่า เอว/แาว เลือกตามการออกเสียง
uu <> ฃฃ อุ <> อู	ถูก	“ถูก”	ถูก	คำว่า ถูก/ถูก เลือกตามการออกเสียง
aa <> ๑๑ อา <> เออ	ห้าม	“เห้ม”	เห้ม	คำว่า ห้าม/เห้ม เลือกตามการออกเสียง
ฃฃ <> ii อือ <> อี	ชิน (ขัดชิน)	“ชิน” (ชินหูชินตา)	ชิน	คำว่า ชิน/ชิน เลือกตามการออกเสียง
aa <> ia	ฟาง	“เฟียง”	เฟียง	คำว่า ฟาง/เฟียง

อา <> เอีย				เลือกตามการออกเสียง
aw <> วว เอา <> ออ	เท่า	“ทอ”	เท่า	คำว่า เท่า/ทอ ให้คงตามไทยกลางว่า “เท่า”
a <> e อะ <> เอะ	ตะวัน วัน	“ตะเวิน” “เวิน”	ตะเวิน เวิน	คำว่า ตะวัน/ตะเวิน และ วัน/เวิน เลือกตามการออกเสียง

- เสียงพยัญชนะต้นควบกล้ำ และเสียงสระประสม ให้คงไว้ตามภาษาไทยกลาง

คู่เสียงปฏิภาค	ตัวสะกดในภาษาไทยกลาง	การออกเสียงในภาษาอีสาน 	การสะกดคำที่กำหนดสำหรับภาษาอีสาน 	หมายเหตุ
w <> ua ว <> อัว	กวาด กวาง ขวา ขวาน ความ ควาย	“กวาด” “กวาง” “ขัว” “ขวน” “ควม” “ควย”	กวาด กวาง ขวา ขวาน ความ ควาย	คำควบกล้ำให้คงตามไทยกลาง
r, l, w <> Ø ร, ล, ว <> Ø	กราบ คลาย เกวียน	“กาบ” “คาย” “เกียน”	กราบ คลาย เกวียน	คำควบกล้ำให้คงตามไทยกลาง
wa <> ia เอือ <> เอีย	เลือ เมือ เฟือ เบือ เดือด	“เลือ” “เมือ” “เฟือ” “เบือ” “เดือด”	เลือ เมือ เฟือ เบือ เดือด	คู่ เอือ/เอีย ให้คงตามไทยกลาง
ua <> oo อัว <> โอ	ตัว	“โต”	โต	คำว่า ตัว/โต เลือกตามการออกเสียง

- กรณีพิเศษ ปฏิภาคมามากกว่า 1 ตำแหน่ง

คู่เสียงปฏิภาค	ตัวสะกดในภาษาไทยกลาง	การออกเสียงในภาษาอีสาน 	การสะกดคำที่กำหนดสำหรับภาษาอีสาน 	หมายเหตุ
r <> h + wa <> ia	เรือน เรือ่ง	“เฮียน” “เฮียง”	เฮียน เฮียง	เลือกตามการออกเสียง
ch <> s	ช่วย	“ช้อย”	ช้อย	คำว่า ช่วย/ช้อย

+ ua <> วว				เลือกตามการออกเสียง
r <> Ø + w <> ะ	ครึ่ง	“ครึ่ง”	ครึ่ง	คำว่า ครึ่ง/ครึ่ง เลือกตามการออกเสียง

5. การพิจารณาเรื่องกล่องวรรณยุกต์แบบ 6 เสียงสำหรับคำในภาษาอีสาน

สิ่งที่ต้องรู้ก่อน

- อักษรสูง ได้แก่ ข ฃ ฉ ฐ ถ ผ ฝ ศ ษ ส ห
- อักษรกลาง ได้แก่ ก จ ฎ ฏ ด ต บ ป อ
- อักษรต่ำ ได้แก่ ค ฅ ฆ ง ช ฌ ญ ท ฒ ณ ท ธ น พ ฟ ภ ม ย ร ล ว ฬ ฮ
- คำเป็น หมายถึง
 - คำที่สะกดด้วยแม่ ก กา สระยาว (เช่น ตา หา ปู ดู)
 - คำที่สะกดด้วยแม่ กน กง กม เกย เกอว (เช่น กิน นิ่ง ชม สวย สาว)
 - รวมไปถึงคำที่สะกดด้วยสระอำ ไอ โอ เอา (เช่น จำ ไม่ ใช่ เขา)
- คำตาย หมายถึง
 - คำที่สะกดด้วยแม่ ก กา สระสั้น (เช่น แพะ จะ บี)
 - คำที่สะกดด้วยแม่ กก กบ กด (เช่น ปาก กบ เลือด)
 - ไม่รวมคำที่สะกดด้วยสระอำ ไอ โอ เอา

ขั้นตอนการสะกดคำ เป็นดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ตรวจสอบว่าเป็นคำเป็นหรือคำตาย กรณีที่เป็นคำตาย (ลงท้ายด้วยเสียงแม่ กก/กต/กบ หรือสระเสียงสั้นไม่มีตัวสะกด) จะไม่ใส่รูปวรรณยุกต์เสมอ
- ขั้นตอนที่ 2 หากเป็นคำเป็น (กรณีที่เหลือ) ให้ตรวจสอบว่าคำนั้นออกเสียงตรงกับวรรณยุกต์ในพื้นที่สี่ใดของตารางกล่องวรรณยุกต์คำไทยแท้ในสำเนียงอีสานด้านล่างนี้

ตาราง ก กล่องวรรณยุกต์คำไทยในสำเนียงอีสาน

	ไม่มีรูปวรรณยุกต์	รูปเอก	รูปโท	คำตายสระเสียงยาว	คำตายสระเสียงสั้น
สูง	ขา ผม หนา [T1]	ชำ ไร่ หมู [T4]	ข้าว ห้า หน้า [T5]	ขาด หาบ หมาก [T5]	ผัก หัก หลัก [T1]
กลาง	ตา กอ ปลา [T2]	ป่า แก่ เต่า [T4]	ป่า ตู ก ล้า [T6]	กราบ ปาก ดาก [T5]	ปิด กัด ตับ [T1]
กลาง	บาน อาน ดาว [T2]	อ่าน คำ บ่า [T4]	อ้าย บ้าน ดำม [T6]	บับ ดาบ อาบ [T5]	อูด เด็ก บัตร [T1]
ต่ำ	นา มือ ู [T3]	โง่ คำ พ่อ [T4]	จ้อ คำ ม้า [T6]	งาน มีด เชือก [T6]	งก ลัก มด [T4]

- หากเสียงตรงกับช่องสีฟ้า [T1] สีเขียว [T2] หรือสีชมพู [T3] จะไม่ใส่รูปวรรณยุกต์
- หากเสียงตรงกับช่องสีแดงอ่อน [T4] จะใส่รูปวรรณยุกต์เอก
- หากเสียงตรงกับช่องสีน้ำเงิน [T5] หรือสีส้ม [T6] จะใส่รูปวรรณยุกต์โท

- **ขั้นตอนที่ 3** หากเสียงตรงกับช่องสีแดงอ่อน [T4] แต่เสียงพยัญชนะต้นไม่ใช่อักษรกลาง ให้เลือกรูปที่ไม่ทับซ้อนกับคำที่มีความหมายในภาษาไทยกลาง
- **ขั้นตอนที่ 4** หากเลือกแล้วพบว่าสามารถเลือกใช้ได้หลายรูป ให้เลือกรูปที่สืบทอดความหมายกลับไปได้ และต้องไม่ซ้ำซ้อนกับคำในภาษาไทยกลาง
- **ขั้นตอนที่ 5** ในกรณีที่ย้อนไปถึงคำต้นทางไม่ได้หรือไม่ซ้ำซ้อนกับคำในภาษาไทยกลางเลย ให้เลือกรูปอักษรสูงหรือใช้ ห นำ เช่น “ล่ำ” หรือ “ล๋า” ที่แปลว่า “เท่า” ให้เลือก “ล่ำ”
- กรณีพิเศษ หากคำที่นำมาตรวจสอบไม่ตรงกับเสียงใดใน 6 เสียงนี้ สันนิษฐานว่าเป็นคำยืมหรือคำเลียนเสียงธรรมชาติ ซึ่งอาจเลือกรูปวรรณยุกต์ตรีหรือจัตวาได้หากเป็นอักษรกลาง (ยังไม่พบเสียงวรรณยุกต์อื่นกับอักษรสูงและต่ำ)

ตัวอย่างการใช้กล่องวรรณยุกต์

ตัวอย่างที่ 1 /khwɔj/ “ข้าพเจ้า, ฉัน” ออกเสียงวรรณยุกต์ T5

วิธีที่ 1

- หากเสียงตรงกับช่องสีฟ้า [T1] จะสะกดว่า “ขอย”
- หากเสียงตรงกับช่องสีชมพู [T3] จะสะกดว่า “คอย”
- หากเสียงตรงกับช่องสีแดงอ่อน [T4] จะสะกดว่า “ข้อย” หรือ “ค้อย”
- หากเสียงตรงกับช่องสีน้ำเงิน [T5] จะสะกดว่า “**ข้อย**” ✓
- หากเสียงตรงกับช่องสีส้ม [T6] จะสะกดว่า “ค้อย”

หมายเหตุ: “ค้อย” มีความหมายตรงกับคำในภาษาไทยว่า “เบา”
“ค้อย” มีความหมายว่า “เอียง”, “ที่ลาดชัน”

วิธีที่ 2

- คำที่นำมาตรวจสอบใช้วรรณยุกต์ T5 และเป็นคำเป็น ดังนั้น จะใช้อักษรสูง รูปไม้โทเท่านั้น จึงสะกดว่า “**ข้อย**” ✓
- ไม่สามารถใช้อักษรต่ำ รูปไม้โท หรือ “ค้อย” ได้ เพราะการสะกดเช่นนี้จะใช้กับเสียงวรรณยุกต์ T6
- ไม่สามารถใช้ไม้เอกได้ เพราะการสะกดเช่นนี้จะใช้กับเสียงวรรณยุกต์ T4

ตัวอย่างที่ 2 /sin/ “ผ้ายางหนึ่งให้ผู้หญิงนุ่ง” ออกเสียงวรรณยุกต์ T5

- คำที่นำมาตรวจสอบใช้วรรณยุกต์ T5 และเป็นคำเป็น ดังนั้น จะใช้อักษรสูง รูปไม้โทเท่านั้น จึงสะกดว่า “**สิน**” ⚠
- พบว่า “สิน” มีความหมายตรงกับ “สิ้นสุด” ในภาษาไทยกลาง จึงเสียงไปใช้ว่า “**ชิน**” ✓ ตามการสะกดแบบภาษาไทยกลาง

ตัวอย่างที่ 3 บัก+/hun/ “มะละกอ” ออกเสียงวรรณยุกต์ T4

- คำที่นำมาตรวจสอบใช้วรรณยุกต์ T4 และเป็นคำเป็น ดังนั้น จะใช้รูปไม้เอกเท่านั้น ซึ่งอาจเป็น “หุ่ง” หรือ “ฮุ่ง” ก็ได้
- จากนั้นให้พิจารณาเลือกรูปที่ไม่มีความหมายซ้ำกับคำที่มีความหมายในภาษาไทยกลาง
- พบว่า “ฮุ่ง” เป็นรูปปฏิกาคของ “รุ่ง” จึงต้องเลือกใช้ “**หุ่ง**” ✓

ตัวอย่างที่ 4 /nɛɛ/ “เล็กน้อย, นิดหน่อย” ออกเสียงวรรณยุกต์ T4

- คำที่นำมาตรวจสอบใช้วรรณยุกต์ T4 และเป็นคำเป็น ดังนั้น จะใช้รูปไม้เอกเท่านั้น ซึ่งอาจเป็น “แหน” หรือ “แน” ก็ได้
- พิจารณาเลือกรูปที่ไม่มีความหมายซ้ำกับคำที่มีความหมายในภาษาไทยกลาง
 - “แน” มีความหมายซ้ำกับ “แน่นอน” → เลือกใช้ “**แหน**” ✓

ตัวอย่างที่ 5 /sam/ “เท่า” ออกเสียงวรรณยุกต์ T4

- คำที่นำมาตรวจสอบใช้วรรณยุกต์ T4 และเป็นคำเป็น ดังนั้น จะใช้รูปไม้เอกเท่านั้น ซึ่งอาจเป็น “ส่ำ” หรือ “ซ่ำ” ก็ได้
- พิจารณาเลือกรูปที่ไม่มีความหมายซ้ำกับคำที่มีความหมายในภาษาไทยกลาง พบว่าทั้งสองรูปไม่มีใช้ในภาษาไทยกลาง → ให้เลือกรูปอักษรสูง “ส่ำ” ✓

ตาราง ข กล่องวรรณยุกต์ตัวอย่างเฉพาะคำในถิ่นอีสาน

	ไม่มีรูปวรรณยุกต์	รูปเอก	รูปโท	คำตายสระเสียงยาว	คำตายสระเสียงสั้น
สูง	ขวย ผา ถง	ข่ม ส่ำ ผี๋	ข้อย ถ้ม ส้ง	ขวบ สวบ หวด	ขบ ผัด ผด
กลาง	กวย ดิง แปน	ป่วง ก่อง จ่ม	ก้อม จ้อย ป้อย	กีก จอบ ตาบ	กก เบ็ด กับ
กลาง	โตน บา บาย	เด็น บ่วง อ่วย	บ้ง ด้น บ้าง	แอบ ดาด	ดับ เบ็ด อัก
ต่ำ	คิง มน งอย	ซ่ำ ไข่	ฟ้าว ลี เว้า	เพียด งวก พุด	ฟด ทก ชัด

ภาคผนวก

ข้อสังเกตของคำไทยแท้

- สะกดตรงตามมาตราตัวสะกด กก กต กบ กม กน เกย เกอว กง คือ สะกดด้วย ก ต บ น ม ย ว ง
 แม่กก สะกดด้วยตัว ก เช่น กัก เด็ก ลูก จอก
 แม่กต สะกดด้วยตัว ง เช่น เก่ง นิ่ง ฟิง ถัง
 แม่กด สะกดด้วยตัว ด เช่น กด ปิด อด อด
 แม่กน สะกดด้วยตัว น เช่น กิน นอน จุน เห็น
 แม่กบ สะกดด้วยตัว บ เช่น กับ แคบ จบ ชุบ
 แม่กม สะกดด้วยตัว ม เช่น ขาม หอม ต้ม ตุ่ม
 แม่เกอว สะกดด้วยตัว ว เช่น แมว หิว ข้าว หนาว
 แม่เกย สะกดด้วยตัว ย เช่น คอย ขาย ตาย อาย

⚠ คำที่สะกดไม่ตรงตามมาตราส่วนมากจะเป็นคำยืมที่มาจากภาษาอื่น เช่น บาลีสันสกฤต เขมร อังกฤษ และอื่นๆ

ข้อสังเกตของคำยืมจากภาษาบาลีสันสกฤต

- ใช้พยัญชนะ ม ฌ ฎ ฐ ฒ ณ ภ ศ ษ ฬ ฤ ฤา และการใช้ ร
 เช่น ฆาต เมฆ ฆรวาส พยัคฆ์ ฌาน อัชฌาสัย ชฎา ฐีกา ราษฎร ฤทธิ รัฏฐ์ อัฐิ ครุฑ กริธา จันฑาล วุฒิ
 พัฒนา ธรณี ประณาม ครรรค์ ภาระ ศีรษะ ศาสตร์ พิษ ทฤษฏี ฤทธิ ฤกษ์ ฤาษี กรรม ภรรยา
- ใช้ไม้ทัณฑฆาตหรือตัวการันต์
 เช่น จันทร์ เขาวรรณ ทรัพย์ สัตว์ อาสน์ สุคันธ์ กัณท์ ชัณท์ ทันต์ อานันท์ สุริย์ พักตร์ โอบุษฐ์ ยุคต์
- มี ร เข้ามาแทรกกลางคำ แล้วมีการเพิ่มประวิสรรชนีย์
 เช่น ประวัติ กระหนก ประดาก
- สร้างคำแล้วมีเสียง อะ ที่กลางคำ เช่น

ธรรมศาสตร์ (ธรรม+มะ+ศาสตร์)
 ตรรกศาสตร์ (ตรรก+กะ+ศาสตร์)
 ปฐมบท (ปฐม+มะ+บท)
 สมการ (สะ+มะ+การ)
 สัทอักษร (สัท+ทะ+อักษร)
 จินตนาการ (จิน+ตะ+นา+การ)
 ฌาปนกิจ (ฌา+ปะ+นะ+กิจ)

● สะกดไม่ตรงมาตรา

แม็กก มีตัวสะกด ข ค ฆ
 แม็กด มีตัวสะกด จ ช ฌ ฎ ฐ ฑ ฒ ต ด ถ ท ธ ศ ษ ส
 แม็กน มีตัวสะกด ญ ณ ร ล ฬ
 แม็กบ มีตัวสะกด ป พ ฟ ภ

⚠ ข้อสังเกต

- ⚠ คำบาลี สันสกฤตส่วนมากไม่นิยมใช้รูปวรรณยุกต์(แต่มีบ้างในการใช้วรรณยุกต์เอก)
 เช่น เทห์ เลห์ พำห์ เสนห์ อุตล่ำห์
- ⚠ คำบาลี สันสกฤตไม่นิยมใช้ไม้ไต่คู้ แม้ว่าจะออกเสียงสั้นก็ตาม
 เช่น เบญจ เพชร เพชฌฆาต
- ⚠ คำยืมบาลี สันสกฤตที่มีรูปเหมือนไทยแท้
 เช่น โกหก ครู โค ฉาย ธนู นาที ประปา เวลา เฟล ยาน ยาม ลามก สบาย สิ้นदान อายุ
- ⚠ คำไทยแท้ที่มีรูปเหมือนบาลี สันสกฤต
 เช่น ฆ่า เขียน ฆ้อง เฒ่า คอก คึก เศร้า เคิก

ข้อสังเกตของคำยืมจากภาษาเขมร

- มีตัวสะกด จ ญ ร ล และ ส มักพบในคำยืมภาษาเขมรโดยดูจากตัวสะกดที่ใช้บ่อย หากตรงตามเงื่อนไขเหล่านี้ ให้สันนิษฐานว่าเป็นคำยืมภาษาเขมร:
 - หากคำสะกดด้วย จ เช่น เสด็จ เสร็จ เผล็จ สำเร็จ บังอาจ
 - หากคำสะกดด้วย ญ เช่น ผจญ เขิญ เพ็ญ ควาญ
 - หากคำสะกดด้วย ร เช่น ขจร กำจร ควร เขมร
 - หากคำสะกดด้วย ล เช่น ตำบล ทูล
 - หากคำสะกดด้วย ส เช่น ตรัส จำรัส ดำรัส
- ควบกล้ำที่พบในภาษาเขมร
 - ร ควบกล้ำ เช่น ปราบ ปรง กราบ ตรวจ ตรัส ตรี ตรู ปราศ ไพร
 - ล ควบกล้ำ เช่น ผลาญ ชล้ง ชลาด เผลา
 - คำควบกล้ำแบบเขมร เช่น ขบวน ทลาย ถนอม ถวิล เสด็จ ขนง ขจี ขจร ฉลาด ถนอม ผกา

ทลาย สราญ เจริญ ถนอม สงบ ขนาด

- ขึ้นต้นด้วย บำ, บัง, บัน, บรร
- บำ เช่น บำบัด บำบวง บำเพ็ญ บำเรอ บำเหน็จ บำราบ บำรุง
- บัง เช่น บังเอิญ บังคับ บังเกิด บังคม บังอาจ
- บัน เช่น บันดาล บันทึก บันได บันลือ บันดล บันได
- บรร เช่น บรรจุ บรรทม บรรยาย บรรเทา บรรสาร
- ขึ้นต้นด้วย กำ, คำ, จำ, ตำ, ต่ำ, ทำ, ส่า
- กำ: กำเนิด กำจัด กำเดา กำแพง กำลัง กำแพง กำไร
- คำ: คำนำ คำนี้ คำรับ คำเพลิง คำนับ
- จำ: จำนง จำหน่าย จำนอง จำนำ จำเนียร จำนง จำปี จำลอง
- ตำ: ตำเนิน ตำรัส ตำริ ตำรง

- ตำ: ตำรวจ ตำลึง ตำหนัก ตำรับ ตำนาน ตำหนิ ตำรา
- ทำ: ทำเนียบ ทำนาย ทำลาย
- สำ: สำรวจ สำเร็จ สำราญ
- ชำ: ชำนิ ชำนาญ ชำเรา ชำระ ชำแรก ชำร่วย

⚠ คำเขมรที่เป็นคำโดด (พยางค์เดียว) ซึ่งมีลักษณะคล้ายคำไทยแต่ไม่ใช่ เช่น
 แห ไซ โจน เฌอ เติน (ดำเนิน) นัก บาย มาน เรียม เลิก โลด ศก สรง อวย บัง เพรง ตะบัน เรียน ลอ
 สะกต ละเมิด เกิด ครบ ก็ เหิน จง ชุม โดย ศก โปรด

เปรียบเทียบระบบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยและภาษาอีสาน

ภาษาไทย		ภาษาอีสาน			หมายเหตุ
วรรณยุกต์	ตัวอย่างคำ	วรรณยุกต์	ตัวอย่างคำ	การออกเสียงที่ใกล้เคียงที่สุด	
สามัญ [33] (กลาง-ระดับ)	ปา				ไม่มีในอีสาน
เอก [21] (ต่ำ-ตก)	ป๋า	T2 [21] (ต่ำ-ตก)	ป๋า	ป๋า	เสียงเหมือนกัน
โท [41] (สูง-ตก)	ป้า				ไม่มีในอีสาน
ตรี [454] (สูง-ขึ้น-ตก)	ป๊า				ไม่มีในอีสาน
จัตวา [24] (ต่ำ-ขึ้น)	ป๋า ขา	T1 [24] (ต่ำ-ขึ้น)	ขา	ขา	เสียงเหมือนกัน
		T3 [352] (กลาง-ขึ้น-ตก)	คานา	ค่าน่า	ไม่มีในไทย
		T4 [44] (สูง-ระดับ)	ป๋า	ป๊า	ไม่มีในไทย
		T5 [22] (ต่ำ-ระดับ)	ผ้า	ผ่า	ไม่มีในไทย
		T6 [31] (กลาง-ตก)	ป้า	ป๊า	ไม่มีในไทย

